

»starokršćansku«, protuisповjednu, protutridentsku, protucrkvenu. Naše su nam teološko-historijske hipoteze preče od učenja žive i auktoritativne Crkve.

Braćo svećenici, ne nasjedajmo tim krivim prorocima i učiteljima (2 Tim 4, 3)! Nema među nama svetaca. Ali grješnika ima i previše. Svi smo grješnici. »Venumdati sub peccato« (Rim 7, 14). I slabića ima i previše. Svi smo slabići. Svaki dan padamo i griješimo: sa grješnim svijetom oko sebe. »Ako kažemo, da nemamo grijeha, sami sebe zavodimo!« (1 Iv 1, 8). »Omnes — peccaverunt et egest gloria Dei!« (Rim 3, 23). Možemo samo ili ostati u grijesima, ili se od njih čistiti i čuvati. Božjom medicinom, Božjom snagom, Božjom milošću. Poniznom i čestom ispovijeđu. Ugledajmo se mi radije u ovog svog pobožnog i plemenitog svećeničkog subrata! Pa se ispovijedajmo svakoga tjedna, ili, barem, svaka dva, tri tjedna! Pođeš li samo jednom mjesečno svome svećeničkom susjedu u pohode, — i on tebi, — prilika ti je za češću ispovijed odmah tu. A zar je to previše?

Ja opet kažem: Čisti je naturalizam otklanjati ispovijed kao sredstvo posvećenja. Direktno je otiskivanje u mlakost ispovijedati se samo, kad smo smrtno sagriješili. Osobito, ako se smrtni grijeh pokušava ograničiti samo na »peccata malitiae«, kako danas neki govore i prakticiraju. Rasap je redovništva brisati iz pravila propise o obligatnom i redovitom ispovijedanju: prepustiti ispovijed nečijoj »dragoj volji« i »osobnoj ocjeni« i savjesti. Put je to u posvjetovnjačenje, mlakost i svetogrđe: u duhovni život bez kompasa i bez kriterija. Gotovo je sa svim našim svećeničkim i pastoralnim idealima, gotovo je i s celibatom, ako stanemo pristupati k oltaru u osjećaju svoje ljudske veličine i »pravde«, mjesto da se uvijek iznova tučemo u prsa i govorimo: »Bože, milostiv budi meni grješniku!« (Luk 18, 13). »Moj grijeh; moj preveliki grijeh!«

Ja ne vjerujem — i nikada neću vjerovati — u svetost svećenika koji se redovito ne ispovijeda. Ni u njegovu duhovnost. Ni u njegovu pastoralnu prosvijetljenost. A svećenik koji se redovito ispovijeda, ne mora biti svetac. Ali sigurno nije ni »habituatus in peccato«.

Svi griješimo. A tko griješi, treba se i ispovijedati. I za nas svećenike vrijedi Apostolova riječ: »Confitemini ergo alterutrum peccata vestra — ut salvemini!« (Jak 5, 16; 1 Iv 1, 9).

Dr Č. Č.

NOVIJA ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA U PALESTINI

Mada je Palestina poprište borbi već godinama, istraživanja su ipak u toku. Arheološka se iskapanja nastavljaju i dalje. Mi ćemo ih nekoliko spomenuti.

Pod vodstvom prof. Benjamina Mazara vode se iskapanja u jugozapadnom uglu hramskog predvorja u Jeruzalemu. Umjesto dosadašnjih pet sada se može vidjeti šesnaest nizova kamenja okolnog zida. Uočljiviji je i kao Robinsonov poznati ostatak nekadašnjeg mosta preko Tyropacona. Ekspedicija prof. Mazara mogla je registrirati oko 10.000 nalaza. Uzduž južnog zida očišćeni su duboki jarci. Vide se orijaški blokovi kamenja iz doba

Herodova hrama. Blokovi su bili rezani tako savršeno da su se sačuvali uklopljeni jedan pored ili iznad drugoga bez žbuke. Inače je prof. Mazar poznat po knjizi: *Views of the Biblical World, Jerusalem*, 5 sv. 1959—1961. Knjiga donosi 1400 slika u boji i karata.

Kod iskapanja židovske, četvrti staroga grada u Jeruzalemu pronađen je urezan u gips lik sedmerokrakog svijećnjaka, tzv. Menore iz 1. stoljeća pr. Kr. U to doba sedmerokraki svijećnjak još se bio očuvao u hramu, tako da ovaj lik svjedoči o tom kako je svijećnjak izgledao.

Poslije prvog djelomičnog iskapanja pod vodstvom gđe Marquet-Krause 1933—1935. nastavljena su iskapanja grada Haja (et-Tella) g. 1965. Dosada se mogla dokazati naseobina ranog brončanog doba, jurišna vrata ovoga grada i očiti rezervoar vode. U doba zauzeća zemlje, kad je grad trebalo da bude osvojen od Jozue (Joz 8), lokalitet nije bio nastanjen. Iza grada ranog brončanog doba slijedio je neposredno grad II željeznog doba (1200—975), kada su kuće bile građene iz hridinskoga kamenja. Kako onda objasniti situaciju? Ona je možda nastala stapanjem izraelskih tradicija o zauzeću kanaanskog Bethela s drugim predajama o zauzeću susjednog mjesta, naime Haja. Svakako je gđa Marquet-Krause, čiji je rad bio prekinut ranom smrću, pronašla vrlo značajne ostatke zgrada i zidova, uz to iz Egipta donesene alabastrane zdjelice, koje pokazuju, da je mjesto još prije doba patrijarha bilo vrlo važno (W. F. Albright). Tu u blizini otkriveni su ostaci dviju bizantinskih crkava i jedan baptisterij.

U Hazoru je poslije dugog prekida nastavio s iskapanjima poznati arheolog prof. Yigael Yadin. Uspjelo mu je dokazati da je grad u Salomonovo doba bio malen i da je tek za kraljeva sjevernoga kraljevstva pokrивao sav visoko položeni dio Tella. Istraživač je otkrio i vodoopskrbu grada koja je bila učinjena u prvoj polovici 9. stoljeća pr. Krista. Od jednog rova, koji je bio iskopan kroz slojeve ranije naseobine sve do litice, vodio je 25 m dug hridinski tunel do mjesta vode.

Prof. Yadinu pošlo je za rukom dokopati se glasovitog Hramskog svitka o kojem smo već govorili u SB 8 (1698) 235—237. Isti je arheolog u posljednje vrijeme uspio pretražiti Masadu, utvrdu židovskih ustanika na zapadnoj obali Mrtvog mora. Dramu Masade u kojoj je da izbjegne rimsko ropstvo 960 židovskih ustanika dragovoljno izabralo smrt, potanko je opisao Josip Flavije u Židovskom ratu, Knj. VII, gl. 9. Iskapanja je Yadin vodio pomoću 2000 dobrovoljaca iz 28 zemalja g. 1963—1965. U vezi s tim je i lozinka: Šenit Macada 10 tipol.

Istraživač biblijskoga grada Lajiša (Dana) dr A. Biran mogao je dosada dokazati svakako prekinutu naseobinu mjesta iz ranog brončanog doba do II željeznog doba. Otkrivena je utvrda iz vremena Hyksosa, kada je grad bio ponovno napučen u 13. i 14. stoljeću pr. Kr., a od ranog 11. stoljeća bio nastanjen od Danovaca. Monumentalne naprave vrata podignute su za Jeroboama, kad je grad bio središte kulta i uprave sjevernoga kraljevstva te ujedno morao služiti kao bedem protiv Aramejaca. Njihovo porušenje u prvoj polovici 9. stoljeća pr. Kr. pripisuje se četama Benhadada iz Damaska (usp. 1 Kr 10, 12).

Virgilio Corbo OFM, istraživač palače u Herodeionu, nastavio je u Kafarnaumu radove, prekinute smrću P. Orfallija. Istražio je okolicu i dublje slojeve osmokutne zgrade, jedne Memorije iz 5. stoljeća. Pod njom je našao mrežu manjih nastambi iz 1. stoljeća. Najveća od njih — 7 m duga i 6,50 m široka — pretvorena je u 2. stoljeću u domus ecclesia. Urezani simboli i napisi svjedoče o »kultnom« štovanju.

U zaljevu sjeverozapadne obale Genezaretskog jezera, koji Arapi zovu Tabgha (Sedam izvora), vodio je razna iskapanja P. Loffreda. Povodom arheološkog istraživanja iskrnuo je nacrt da se na panoramski lijepome mjestu podigne bazilika u spomen podjeljivanja primata sv. Petru. Mjesto, na kojemu hridinsko stepenište vodi do Genezaretskog jezera, spominje već hodočasnica Egeria (Heteria). Prva crkva bila je podignuta oko 400 g. Prije toga mjesto je služilo kao kamenolom. Hrid koja se u unutrašnjosti današnje crkve štuje kao Mensa Domini, pokazuje očite tragove preradbe. Iskapanja su sigurno dokazala da u Tabghi nije nikada postojalo neko naselje. Budući da prvi kršćanski tragovi potječu najranije iz 4. stoljeća, ostaje pitanje, da li se ovo mjesto na jezeru samo svojom blizinom staroj hodočasničkoj cesti preporučilo kao lokalitet događaja, što ga spominje Ivan u 21. poglavlju svoga Evandelja.

Za vrijeme svoga hodočašća naredio je sv. O. Pavao VI u siječnju 1964. da se osnuje jedan Istraživački centar svih vjeroispovijesti, koji bi dublje prodirao u *Mysterium salutis*, u tajnu otkupljenja, u temu koja je zajednička svim svjetskim religijama. Četiri mjeseca kasnije povjerio je Sv. Otac Rev. Resburghu, pouzdanom prijatelju i teologu, da poduzme potrebne korake oko podizanja tog Instituta. Kroz šest mjeseci američki je prelat sastavio jednu privremenu komisiju, koja je sa svoje strane izabrala jedan izvršni komitet. Prigodom zasjedanja II Vatikanskoga sabora uspostavljeni kontakti popunjeni su putovanjima Rev. Hesburgha u Južnu Ameriku, Jordan, Egipat, Grčku, Švicarsku, Englesku i Japan, gdje je Hesburgh molio za pomoć kod katolika tako i nekatolike. U vezi s tim osnovano Akademsko vijeće od 32 katolička, pravoslavna, protestantska i anglikanska teologa sastalo se u studenom 1965. u Villa Serbelloni kod Bellagio u Italiji. Ono je zaključilo stvoriti duhovni a i strukturalno puni ekumenski Institut. Početkom g. 1966. našlo se prikladno zemljište, nekih 35 jutara, na jednom humku na pola puta između Jeruzalema i Betlehema. Ono je pripadalo austrijskom kaptolu Malteškog Reda, koji je tu bio sagradio 1868. hospicij, no koji je poslije 1945. bio van porabe. Dva mjeseca poslije lipanjskog rata 1967. u Palestini dobio je Rev. Hesburgh dozvolu od nadležnih izraelskih vlasti za tzv. »Projekt Notre-Dame«. S gradnjom se počelo u ožujku 1968. Oko centralnog dvorišta s jednom kapelom, nalaze se akademske prostorije, pet dvorana za seminare i biblioteka za 100.000 svezaka; zatim gostinjac sa četrdeset privatnih prostorija, jedna prikladna prostorija za boravljenje, blagovaonica s kuhinjom i nuzprostorije. Osim toga prostorije za poslovođu i poslovni personal. Ujedno bit će izgrađen i jedan mali samostan za katalansku Braću iz Montserrata.

Zajednica za studij sastojat će se iz jezgre od pet ili šest nastanjenih stručnjaka, koji će biti pozvani da u Centru žive kroz dvije ili tri godine. Ovima će se priključiti nekih desetak stručnjaka koji će biti pozivani u stanovito vrijeme za jednu godinu. Od vremena do vremena dolazit će posebni gosti za jedan ili dva tjedna, da žive povučeno u duhovnoj zajednici.

Zajednica će predstavljati brojne univerze kao i mnoge različite grane znanosti, konfucije i nacije. Program studija bavi se ekumenskom metodologijom bez konkretnog ekumenskog cilja. Tjedni kolokvij omogućit će diskusije o temama od općeg interesa. »Činjenica da će različite crte znanosti i pobožnosti, znanja i vjere, razuma i srca, koje su tako često bile odvojene, ovdje biti stapane u jedinstvo«, pokazuje se kao jedna od novosti ovoga nacrtta.

Sav kompleks zgrade trebalo bi da bude posvećen u rujnu 1970.

O. F. Carev

NA ADRESU NAŠIH REDOVNICA

(Problem djevojaka, što dolaze sa sela u gradove)

Bilo je to, zabilježio sam, baš na treću nedjelju po Uskrsu. Dan je bio lijep i sunčan. A ja upravo tih dana obavljao, privatno, svoje godišnje duhovne vježbe. I molio, iza ručka, krunicu oko crkve.

U dvorište pred crkvom ušle su, malo nesigurno, četiri crnomanjaste, mršave, djevojke. I zaputile se ravno u crkvu. Odmah sam pomislio: mora da su Hercegovke. Valjda došle u Dubrovnik da traže posla. Ili već rade: negdje u gradu.

Ušao sam za njima u crkvu da ih upitam, koga traže: treba li im što god. Sve četiri klečale su, jedna do druge, u prvoj klupi s desne strane.

»Vi ste Hercegovke?« rekao sam im. »Mi smo iz Duvna!« odgovorila je jedna. »Radite ovdje?« priupitao sam dalje. »Na Rudinama!« Tako se zove poljoprivredni kombinat u neposrednoj blizini Dubrovnika. »Oko zemlje?« »Jest!« »Pa došle malo u crkvu?« »Jesmo!« »E, to je lijepo. Samo pazite na sebe!« pokušao sam da ih svjetujem. »Držite se crkve! Pišite kući!« Bio sam radoznao, pa sam ih upitao: »A iz koje ste župe?« »Iz Bukovice!« »A, znam ja, gdje je Bukovica. Bilo je dosta vaših, bivših, duvanjskih župnika, dugo, sa mnom u Zenici!«

Uto sam opazio jednoj od njih u ruci i molitvenik. Onaj mali, broširani, istarski, Milanovićev. »A, ti imaš i molitvenik!« rekao sam joj. »Tako valja!« Druga je nato upala: »A bi li ste nam mogli dati kakvu knjigu, da čitamo? Nama ih je naš župnik kod kuće uvijek davao. Vazdan smo čitale!« »Pa, naći ću vam što god. Samo, dodite iza prvoga, dok se ovamo vrati jedna sestra učiteljica!« »I ja imam sestru u samostanu!« primjećuje treća od njih: najstarija po izgledu. »Kod kojih sestara?« »Kod Kćeri Božje Ljubavi!« »Je li istom kandidatica, ili je već sestra?« »Sestra!« »Kako joj je ime?« »Ines!« »E, pa što onda ne odete u Lapad? Tamo su »Kćeri Božje Ljubavi«. Odmah im otidite! Ima tamo i učiteljica, i profesorica. Bit će im drago. One će vam naći i knjiga!« »Hoćemo!«